

เพลงและการละเล่น พื้นบ้าน

รองศาสตราจารย์อมรา กล้าเจริญ

เพลงและการละเล่นพื้นบ้าน

รองศาสตราจารย์อมรา กล้าเจริญ

สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์

วังบูรพา : 860-862 ถนนมหาไชย แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร. 0-2221-0742, 0-2221-6567 แฟกซ์ 0-2225-3300

ปิ่นเกล้า : 1/35-39 ถนนบรมราชชนนี แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 10700

โทร. 0-2434-8814-5 แฟกซ์ 0-2424-0152

เพลงและการละเล่นพื้นบ้าน

องศาสตราจารย์อมรา กล้าเจริญ

ราคา 350 บาท

จัดทำเป็นฉบับ E-Book ครั้งที่ 1 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2569

หนังสือเล่มนี้สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พุทธศักราช 2558

ห้ามผู้ใดพิมพ์ซ้ำ ลอกเลียน ส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้

ไม่ว่าในรูปแบบใดๆ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

อมรา กล้าเจริญ.

เพลงและการละเล่นพื้นบ้าน.--กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2569.

366 หน้า.

1. เพลงพื้นเมืองไทย. 2. การละเล่น--ไทย. I. ชื่อเรื่อง.

782.4216295911

ISBN (e-book) 978-616-538-370-7

ผู้จัดพิมพ์และจัดจำหน่าย สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์

บรรณาธิการบริหาร : ประสาร สันติวัฒนา บรรณาธิการ : ภูสิทธิ์ พลายชมภู กองบรรณาธิการ : สนธยา ราษีทอง
จิตติมา เพ็ชรศรี พิสูจน์อักษร : จิระภรณ์ ศักดิ์แก้ว ฝ่ายศิลปกรรม : กองสุพันธ์ ขวาเปาะ ประยง อ่อนแสง
ปัญญา ผูกสินธ์ เอกพันธ์ ขวาเปาะ รูปเล่มและอาร์ตเวิร์ค : ชัยวัฒน์ แก้วกู๋ เรียงพิมพ์ : ณศวรรณ พลสมัคร
ออกแบบปก : อีรพล ศรีสวัสดิ์ ประสานงานการผลิต : ปิยะวัลย์ พันธุ์แจ่ม กัญญา วงศ์ภาคำ อรมา คงสุวรรณ

สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ขอเรียนเชิญครู-อาจารย์และบุคคลทั่วไปทุกท่านที่สนใจในงานเรียบเรียงการเขียนเอกสาร
ประกอบการสอน เอกสารคำสอน ตำรา หนังสือ รายงานการพัฒนา นวัตกรรม งานประดิษฐ์ รวมทั้งผลงานทาง
วิชาการทุกสาขา และมีผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการให้อีกด้วย ทั้งนี้ให้ส่งสำเนาต้นฉบับ ประวัติ
สถานที่ทำงาน เบอร์โทรศัพท์ ที่อยู่ ที่สามารถติดต่อได้สะดวกมาในนาม บรรณาธิการ สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
1/35-39 ถนนบรมราชชนนี แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 10700

ในกรณีที่ท่านต้องการซื้อเป็นจำนวนมาก เพื่อใช้ในการสอน การฝึกอบรม และส่งเสริมการขาย เป็นต้น
กรุณาติดต่อสอบถามราคาพิเศษได้ที่ สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ทุกสาขา : สาขาปิ่นเกล้า : โทร. 0-2434-8814-5;
สาขาวิบูลย์ : โทร. 0-2221-0742, 0-2221-6567

พิมพ์ที่ โอ. เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์

113/13 ซอยวัดสุวรรณศิริ ถนนบรมราชชนนี แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 10700

โทร. 0-2433-3653, 0-2434-6850-1

คำนำ

หนังสือ เพลงและการละเล่นพื้นบ้าน เล่มนี้ มุ่งเน้นให้นักศึกษา และผู้ที่สนใจทราบถึงความเป็นมา และวิธีการเล่นเพลงและการละเล่นพื้นบ้านทั้ง 6 ภูมิภาคที่สืบทอดต่อกันมาจนเป็นวัฒนธรรมการละเล่นของประเทศไทย

ปัจจุบัน เพลงและการละเล่นพื้นบ้านบางชนิด ได้เลิกเล่นไปเพราะขาดการสืบทอด บางชนิดยังมีการเล่นกันอยู่บ้าง แต่นับวันจะลดน้อยลง หนังสือเพลงและการละเล่นพื้นบ้านเล่มนี้ยังได้รวบรวมเพลงและการละเล่นพื้นบ้านต่างๆไว้เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า เพื่อที่จะนำไปต่อยอดไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาของปราชญ์ และศิลปินท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณวิทยากร เจ้าของเอกสารตำรา งานวิจัย และข้อมูลทางออนไลน์ที่ได้กล่าวอ้างอิงถึงในหนังสือเล่มนี้ และขอขอบคุณทางสำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ที่ได้จัดพิมพ์สนับสนุนวิชาการในสาขานี้ให้แพร่หลาย มา ณ โอกาสนี้ด้วย

รองศาสตราจารย์อมรา กล้าเจริญ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(1)
สารบัญ	(3)
สารบัญภาพ	(15)
บทที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเพลงและการละเล่นพื้นบ้าน	1
1.1 เพลงพื้นบ้าน	1
1.1.1 ลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้าน	2
1.1.2 ประเภทเพลงพื้นบ้าน	3
(1) เพลงกล่อมเด็ก	3
(2) เพลงปฏิพากย์	3
(3) เพลงในพิธีกรรม	4
1.2 การละเล่นพื้นบ้าน	7
1.2.1 การละเล่นพื้นบ้านของเด็ก	7
1.2.2 การละเล่นพื้นบ้านของผู้ใหญ่	7
(1) การละเล่นเพื่อความบันเทิง	8
(2) การละเล่นที่เป็นพิธีกรรม	10
(3) การละเล่นที่เป็นศิลปะของการต่อสู้	12
(4) กีฬาพื้นบ้าน	12
สรุป	13
บทที่ 2 ปัจจัยอันมีอิทธิพลต่อเพลงและการละเล่นพื้นบ้าน	15
2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์	15
2.2 วัฒนธรรมและสังคม	16
2.3 การประกอบอาชีพ	17
2.4 วรรณกรรมท้องถิ่น	17
2.5 ภาคเหนือ	18
2.5.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ทางกายภาพ	18
2.5.2 วัฒนธรรมและสังคม	19
2.5.3 การประกอบอาชีพ	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.5.4 วรรณกรรมท้องถิ่น	21
2.6 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	23
2.6.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ทางกายภาพ	23
2.6.2 วัฒนธรรมและสังคม	24
2.6.3 การประกอบอาชีพ	26
2.6.4 วรรณกรรมท้องถิ่น	27
2.7 ภาคกลาง	28
2.7.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ทางกายภาพ	28
2.7.2 วัฒนธรรมและสังคม	29
2.7.3 การประกอบอาชีพ	30
2.7.4 วรรณกรรมท้องถิ่น	31
2.8 ภาคตะวันออก	32
2.8.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ทางกายภาพ	32
2.8.2 วัฒนธรรมและสังคม	34
2.8.3 การประกอบอาชีพ	34
2.8.4 วรรณกรรมท้องถิ่น	35
2.9 ภาคตะวันตก	36
2.9.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ทางกายภาพ	36
2.9.2 วัฒนธรรมและสังคม	37
2.9.3 การประกอบอาชีพ	37
2.9.4 วรรณกรรมท้องถิ่น	38
2.10 ภาคใต้	39
2.10.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ทางกายภาพ	39
2.10.2 วัฒนธรรมและสังคม	40
2.10.3 การประกอบอาชีพ	41
2.10.4 วรรณกรรมท้องถิ่น	42
สรุป	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 เพลงกล่อมเด็กและการละเล่นของเด็ก	45
3.1 เพลงกล่อมเด็ก	45
3.1.1 เพลงกล่อมเด็กภาคเหนือ	49
3.1.2 เพลงกล่อมเด็กภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	50
3.1.3 เพลงกล่อมเด็กภาคกลาง	51
3.1.4 เพลงกล่อมเด็กภาคตะวันออก	52
3.1.5 เพลงกล่อมเด็กภาคตะวันตก	54
3.1.6 เพลงกล่อมเด็กภาคใต้	56
3.2 การละเล่นของเด็ก	57
3.2.1 การละเล่นของเด็กภาคเหนือ	61
(1) ไม้โกงแก้ง	61
(2) เล่นแนด	63
3.2.2 การละเล่นของเด็กภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	64
(1) เล่นหนอนบักแห่มง	65
(2) เล่นต่อไก่	65
(3) เล่นชนช้าง	66
(4) เล่นโค้งตีนเกวียน	66
3.2.3 การละเล่นของเด็กภาคกลาง	67
(1) เล่นเสื่อไล่หมู	67
(2) เล่นงูกินหาง	68
(3) เล่นปริศนาคำทาย	69
3.2.4 การละเล่นของเด็กภาคตะวันออก	70
(1) เล่นไม้ตั้ง	71
(2) เล่นขี้ม้าหลังโปก	72
(3) เล่นกระบอกโพละ	72
3.2.5 การละเล่นของเด็กภาคตะวันตก	73
(1) เล่นกาฟักไข่	73
(2) เล่นซ่อนหา	74
(3) เล่นตาเขย่งหรือตากระตุต	74

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.6 การละเล่นของเด็กภาคใต้	75
(1) เล่นกูปาฮามะ	76
(2) เล่นซัดราว	77
(3) เล่นตั้นเชือก	78
(4) เล่นหมาชิงเสา	79
สรุป	79
บทที่ 4 เพลงและการละเล่นพื้นบ้านภาคเหนือ	81
4.1 เพลงพื้นบ้านภาคเหนือ	81
4.1.1 ซอ	81
4.1.2 จ้อย	84
4.1.3 เอ็ดความ	85
4.2 การละเล่นพื้นบ้าน	85
4.2.1 การละเล่นเพื่อความบันเทิง	85
(1) ฟ้อนเล็บ	85
(2) ฟ้อนเทียน	86
(3) ฟ้อนสาวไหม	87
(4) ฟ้อนม่านม้วยเชียงตา	87
(5) ฟ้อนเมือง ก้ายลาย	89
(6) ฟ้อนแหงัน	90
(7) ฟ้อนยอง	91
(8) กิ่งกะหฺร่า	91
(9) เล่นโต	93
(10) ละครซอ	94
(11) จ้าดไต	95
(12) ตับเต่า	96
4.2.2 การละเล่นที่เป็นพิธีกรรม	98
(1) ฟ้อนพีมดผีเม็ง	99
(2) ฟ้อนผีเจ้านาย	101

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
(3) ฟ้อนผีนางดั่ง	101
4.2.3 การละเล่นที่เป็นศิลปะการต่อสู้	101
(1) ตีกลองสะบัดไชย	102
(2) ฟ้อนเจิง	103
(3) ฟ้อนตบมะผาบ	103
(4) ฟ้อนดาบ	104
(5) ก้าแลว	105
(6) ก้าลาย	106
4.2.4 กีฬาพื้นบ้าน	106
(1) โบกไฟโย่ง	106
(2) หมากคอน	106
(3) ม้าชกคอก	107
(4) เชือกข้ามค่าว	107
(5) เส็งกลอง	107
(6) หมากนิมโท	108
สรุป	111
บทที่ 5 เพลงและการละเล่นพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	113
5.1 เพลงพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	113
5.1.1 ลำ	113
5.1.2 เซิ้ง	115
5.1.3 เพลงโคราช	116
5.1.4 เจริญ	119
5.1.5 เพลงกันตรึม	120
5.1.6 เพลงร้องสารภัญญ์	122
5.2 การละเล่นพื้นบ้าน	124
5.2.1 การละเล่นเพื่อความบันเทิง	124
(1) ฟ้อนภูไท	125
(2) ระเบิดกัณฑ์เตนตำข้าว	127

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
(3) หนังปะโมทัย	128
5.2.2 การละเล่นที่เป็นพิธีกรรม	129
(1) รำเซิ้งบั้งไฟ	130
(2) แสกต้นสาก	130
(3) รำตังหวาย	132
(4) ฟ้อนผีฟ้าหรือผีหมอ	135
5.2.3 การละเล่นที่เป็นศิลปะของการต่อสู้	136
(1) มวยโบราณ	136
5.2.4 กีฬาพื้นบ้าน	137
(1) เล่นว่าว	137
สรุป	139
บทที่ 6 เพลงและการละเล่นพื้นบ้านภาคกลาง	141
6.1 เพลงพื้นบ้าน	141
6.1.1 เพลงที่ใช้เล่นเฉพาะเทศกาลและฤดูกาล	142
(1) เพลงเรือ	142
(2) เพลงเครื่องท่อน	144
(3) เพลงหน้าผาก	144
(4) เพลงรำภาข้าวสาร	145
(5) เพลงเกี่ยวข้าวหรือเพลงกำ	147
(6) เพลงสงฟาง	148
(7) เพลงพานฟาง	148
(8) เพลงสงค่อลำพวน	148
(9) เพลงซึกกระดาน	149
(10) เพลงเต้นกำรำเคียว	149
(11) เพลงซำเจ้าโลม	151
(12) เพลงระบำบ้านไร่	152
(13) เพลงทรงเจ้าเข้าผี	152

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.1.2 เพลงที่เล่นได้ไม่จำกัดเทศกาลและฤดูกาล	153
(1) เพลงพาดควาย	153
(2) เพลงโขลกแป้ง	154
(3) เพลงยั่ว	155
(4) เพลงอีแซว	155
(5) เพลงลำตัด	156
6.2 การละเล่นพื้นบ้าน	157
6.2.1 การละเล่นเพื่อความบันเทิง	157
(1) รำโทน	158
(2) รำวง	160
(3) รำกลองยาว	162
(4) ละครพื้นบ้าน	163
(5) ลิเก	166
(6) หนังใหญ่	170
6.2.2 การละเล่นที่เป็นพิธีกรรม	175
(1) รำถวายมือแก่นบน	175
(2) รำมอญ	176
(3) รำเจ้า	178
(4) เชิดม้งกร	178
6.2.3 การละเล่นที่เป็นศิลปะการต่อสู้	181
(1) มวยไทย	181
(2) กระบี่กระบอง	182
6.2.4 กีฬาพื้นบ้าน	184
(1) สะบ้า	184
(2) ตะกร้อ	186
(3) ว่าว	187
สรุป	187

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 7 เพลงและการละเล่นพื้นบ้านภาคตะวันออก	189
7.1 เพลงพื้นบ้าน	189
7.1.1 เพลงอาโย	189
7.1.2 เพลงซอ	190
7.1.3 เพลงไอ้เป้	191
7.1.4 เพลงระบำ	192
7.1.5 หมอลำ	193
7.1.6 เจริญกันตรึม	193
7.1.7 รำพวน	193
7.1.8 ทะแยมอญ	194
7.1.9 เพลงเข้าทรง	194
7.2 การละเล่นพื้นบ้าน	195
7.2.1 การละเล่นเพื่อความบันเทิง 195 (1) รำโทน	196
(2) เถิดเทิง	197
(3) หนังตะลุง	197
(4) หนังใหญ่	198
7.2.2 การละเล่นที่เป็นพิธีกรรม	199
(1) เช็งบั้งไฟ เช็งแห่นางแมว	199
(2) รำสวด	200
(3) ละครแก้บน	200
7.2.3 การละเล่นที่เป็นศิลปะการต่อสู้	202
7.2.4 กีฬาพื้นบ้าน	202
(1) ปีนเสาน้ำมัน	202
(2) ชนไก่	202
(3) สะบ้า	203
(4) แข่งเรือยาว	204
(5) ช่วงซัย	205
(6) มวยตบจาก	205
(7) มวยทะเล	206

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
สรุป	206
บทที่ 8 เพลงและการละเล่นพื้นบ้านภาคตะวันตก	209
8.1 เพลงพื้นบ้าน	209
8.1.1 จ้อย	209
8.1.2 ละครขอ	210
8.1.3 เพลงฉ่อย	210
8.1.4 เหม่เรือบก	211
8.1.5 เพลงปรบไก่	212
8.1.6 เพลงพวงมาลัย	213
8.1.7 เพลงเหย่อย	215
8.1.8 เพลงระบำชาวไร่	216
8.2 การละเล่นพื้นบ้าน	217
8.2.1 การละเล่นเพื่อความบันเทิง	217
(1) ฟ้อนคอนหรือรำแคน	217
(2) รำของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงราชบุรี	219
(3) เต็นละครกะเหรี่ยง	220
(4) รำมอญ	220
(5) รำโทน	220
(6) ลิเก	223
(7) โขนสด	224
(8) หนังตะลุง	225
(9) หนังใหญ่	225
8.2.2 การละเล่นที่เป็นพิธีกรรม	227
(1) รำตง	227
(2) เต็นแคน	228
(3) ละครชาตรีเมืองเพชร	228
8.2.3 การละเล่นที่เป็นศิลปะของการต่อสู้	230
(1) ฟ้อนเจิง	230

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
(2) กระป๋องกระบอง	230
8.2.4 กีฬาพื้นบ้าน	230
(1) แข่งวัวลาน	231
(2) เล่นวัวเทียมเกวียน	232
(3) แข่งเรือยาว	232
(4) ชักเย่อ	233
(5) ลูกช่วง	234
(6) โล้ชิงช้า	234
สรุป	235
บทที่ 9 เพลงและการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้	237
9.1 เพลงพื้นบ้าน	237
9.1.1 เพลงพื้นบ้านที่เล่นได้เฉพาะเทศกาล และฤดูกาล	237
(1) เพลงเรือ	237
(2) เพลงนา	239
(3) เพลงบอก	240
(4) เพลงคำตัก	243
(5) เพลงกล่อมทารกหรือเพลงแห่นาค	244
9.1.2 เพลงพื้นบ้านที่เล่นได้ทุกโอกาส	244
(1) เพลงตันหยง	244
(2) ลิเกฮูลู	246
9.2 การละเล่นพื้นบ้าน	248
9.2.1 การละเล่นเพื่อความบันเทิง	248
(1) ดาระ	248
(2) รองเง็ง	251
(3) ซัมเปง	253
(4) โนรา	255
(5) หนังตะลุง	259
(6) มะโย่ง	264

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
(7) ลิเกป่า	267
9.2.2 การละเล่นที่เป็นพิธีกรรม	272
(1) โนราโรงครู	272
(2) รำคล้องหงส์	273
(3) รำแทงเข้	274
(4) พอกผ้าหรือผูกผ้าใหญ่	274
(5) หนังสติ๊กแก้บน	275
9.2.3 การละเล่นที่เป็นศิลปะการต่อสู้	276
(1) สี่ละ	276
9.2.4 กีฬาพื้นบ้าน	279
(1) ว้าว	279
(2) ชนวัว	280
(3) ชนไก่	280
(4) การขึ้นโชนชิงธง	281
สรุป	282
บทที่ 10 เพลงและการละเล่นพื้นบ้านสร้างสรรค์	283
10.1 ความหมายและแนวคิดของงานสร้างสรรค์	283
10.2 คุณค่าของความคิดสร้างสรรค์	286
10.2.1 คุณค่าทางอารมณ์	286
10.2.2 คุณค่าทางปัญญา	286
10.2.3 คุณค่าทางประติษฐ์กรรม	286
10.3 งานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ และการละคร	286
10.3.1 งานสร้างสรรค์จากโบราณสถาน ปฏิมากรรม และโบราณวัตถุ	287
10.3.2 งานสร้างสรรค์ความเป็นมาของท้องถิ่น	287
10.3.3 งานสร้างสรรค์เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น	287
10.3.4 งานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับอาชีพของท้องถิ่น	287
10.3.5 งานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธา	288
10.3.6 งานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์ชนเผ่าในท้องถิ่น	288

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
10.3.7 งานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับรำ ระเบียบในละคร	288
10.3.8 งานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน	288
10.3.9 งานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับการละเล่นของเด็ก	289
10.3.10 งานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน	289
10.4 องค์ประกอบของผลงานสร้างสรรค์	289
10.5 ผลงานสร้างสรรค์เพลงและการละเล่นพื้นบ้าน	292
10.5.1 ผลงานสร้างสรรค์จากการละเล่นของเด็ก	292
10.5.2 ผลงานสร้างสรรค์จากเพลงพื้นบ้าน	295
10.5.3 ผลงานสร้างสรรค์จากการแสดงลำตัด	302
10.5.4 ผลงานสร้างสรรค์ที่มาจากการแสดงลิเก	303
สรุป	306
บทที่ 11 บทสรุป	309
บรรณานุกรม	321
ดัชนี	333
ประวัติผู้เขียน	341

สารบัญภาพ

	หน้า
บทที่ 1	
ภาพที่ 1.1 เพลงกล่อมเด็ก	3
ภาพที่ 1.2 การละเล่นเพลงพื้นบ้านเพลงเรือ	4
ภาพที่ 1.3 สวดคฤหัสถ์	5
ภาพที่ 1.4 ประเพณีบุญบั้งไฟ	5
ภาพที่ 1.5 พิธีตักบาตรเพื่อสะเดาะเคราะห์	6
ภาพที่ 1.6 การเล่นยูล้อ	7
ภาพที่ 1.7 ฟ้อนกิ่งกะหร่า	8
ภาพที่ 1.8 เรือมจับกรับ	8
ภาพที่ 1.9 รำกระทบบั๊ว	9
ภาพที่ 1.10 รำพวน	9
ภาพที่ 1.11 รำตง	10
ภาพที่ 1.12 ลิเกฮูลู่	10
ภาพที่ 1.13 การแห่นางแมวเพื่อขอฝน	11
ภาพที่ 1.14 โต๊ะครีမ်	12
ภาพที่ 1.15 ศิลปะการต่อสู้มวยไทย	12
ภาพที่ 1.16 การเล่นสะบ้า	13
บทที่ 2	
ภาพที่ 2.1 แผนที่การแบ่งภาคของประเทศไทย	15
ภาพที่ 2.2 ภาคเหนือ	18
ภาพที่ 2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	23
ภาพที่ 2.4 ภาคกลาง	28
ภาพที่ 2.5 ภาคตะวันออก	33
ภาพที่ 2.6 ภาคตะวันตก	36
ภาพที่ 2.7 ภาคใต้	39
บทที่ 3	
ภาพที่ 3.1 กล่อมเด็ก	45
ภาพที่ 3.2 การเล่นไม้โก้งแก้ง	62
ภาพที่ 3.3 การละเล่นตีตลกตาแมว	65

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 3.4 การละเล่นงูกินหาง	68
ภาพที่ 3.5 ส่วนประกอบของกระบอกโพละ	72
ภาพที่ 3.6 แผนผังการเล่นตาเข่งหรือตากระดุก	75
ภาพที่ 3.7 การละเล่นซัดราว	77
บทที่ 4	
ภาพที่ 4.1 เพลงซอเมือง	82
ภาพที่ 4.2 ฟ้อนเล็บหรือฟ้อนเมือง	86
ภาพที่ 4.3 ฟ้อนสาวไหม	87
ภาพที่ 4.4 ฟ้อนม่านม้ายี่เซียงตา	88
ภาพที่ 4.5 ฟ้อนเมืองกำยลาย	89
ภาพที่ 4.6 ฟ้อนแหงัน	90
ภาพที่ 4.7 ฟ้อนกิ่งกะหร่า	92
ภาพที่ 4.8 ฟ้อนกิ่งกะหร่า	92
ภาพที่ 4.9 ฟ้อนโต	94
ภาพที่ 4.10 ละครซอ	95
ภาพที่ 4.11 การฟ้อนผีมดผีเหม็ง	99
ภาพที่ 4.12 ตีกลองสะบัดไชย	102
ภาพที่ 4.13 การแสดงตบมะผาบ	104
ภาพที่ 4.14 การฟ้อนดาบ	104
ภาพที่ 4.15 ฟ้อนก้ำแลว	105
ภาพที่ 4.16 เส็งกลอง	108
ภาพที่ 4.17 แผนผังสนามเล่นหมากนิมโท	109
ภาพที่ 4.18 การละเล่นหมากนิมโท	111
บทที่ 5	
ภาพที่ 5.1 ล้ากลอน	114
ภาพที่ 5.2 การแสดงเพลงโคราช	117
ภาพที่ 5.3 วงกันตริ้ม	120
ภาพที่ 5.4 ฟ้อนภูไท จังหวัดสกลนคร	125
ภาพที่ 5.5 ฟ้อนภูไท จังหวัดกาฬสินธุ์	126

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 5.6 ฟ้อนภูไท จังหวัดนครพนม	127
ภาพที่ 5.7 ระบำตึกแตนตำข้าว แต่งกายแบบพื้นบ้าน	128
ภาพที่ 5.8 สืบทอดระบำตึกแตนตำข้าว	128
ภาพที่ 5.9 การแสดงแสงเต็นสาก	131
ภาพที่ 5.10 ทำรำตงหวาย ทำไห้ว	134
ภาพที่ 5.11 ทำรำตงหวาย ทำยวก ยวก ยวก ยวก	134
ภาพที่ 5.12 ศิลปะการแสดงการต่อสู้อู๋ มวยอีสาน หรือมวยโบราณ	136
ภาพที่ 5.13 ว่าวอีสาน	138
บทที่ 6	
ภาพที่ 6.1 การเล่นเพลงเรือ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา	143
ภาพที่ 6.2 การเล่นเพลงรำภาข้าวสาร หรือเพลงเจ้าขาว	145
ภาพที่ 6.3 เต็นกำรำเคียว	149
ภาพที่ 6.4 การเล่นเพลงซำเจ้าโลม	151
ภาพที่ 6.5 การละเล่นเข้าทรงผีนางดั่ง	152
ภาพที่ 6.6 การเล่นเพลงโกลกแป้ง	154
ภาพที่ 6.7 การเล่นรำวงที่รัฐบาลส่งเสริม	159
ภาพที่ 6.8 การเล่นรำโทนสามโก้ จังหวัดอ่างทอง	159
ภาพที่ 6.9 รำวงมาตรฐาน เพลงงามแสงเดือน	161
ภาพที่ 6.10 รำวงมาตรฐาน เพลงบุชานันท์กรบ	161
ภาพที่ 6.11 รำวงมาตรฐาน เพลงบุชานันท์กรบ	162
ภาพที่ 6.12 รำกลองยาวพื้นบ้าน	162
ภาพที่ 6.13 รำกลองยาวประยุกต์	163
ภาพที่ 6.14 การแสดงละครชาตรี	164
ภาพที่ 6.15 ละครนอก กรมศิลปากร	165
ภาพที่ 6.16 การแสดงลิเกลูกบท	167
ภาพที่ 6.17 การแสดงลิเกทรงเครื่อง	168
ภาพที่ 6.18 การแต่งกายแบบลิเกทรงเครื่อง	169
ภาพที่ 6.19 การแต่งกายลิเกในปัจจุบัน	169
ภาพที่ 6.20 การแสดงหนังใหญ่เชิดหน้าจ่อ	171

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพที่ 6.21	การแสดงหนังใหญ่เชิดหลังจอ	171
ภาพที่ 6.22	รำถวายมือแก้บน	175
ภาพที่ 6.23	การเชิดมังกร	180
ภาพที่ 6.24	ศิลปะการต่อสู้แม่ไม้มวยไทย	181
ภาพที่ 6.25	ศิลปะการต่อสู้พลอง-ไม้สั้น	183
ภาพที่ 6.26	ศิลปะการต่อสู้ดาบเดี่ยว	184
ภาพที่ 6.27	การเล่นสะบ้ามอญ “สะบ้าบ่อน”	185
ภาพที่ 6.28	ฝึกสะบ้า ลูกสะบ้า	185
ภาพที่ 6.29	การเล่นว้าวในฤดูร้อนที่ท้องสนามหลวง กรุงเทพฯ	187
บทที่ 7		
ภาพที่ 7.1	รำถวายมือแก้บน จังหวัดฉะเชิงเทรา	201
ภาพที่ 7.2	การเล่นสะบ้า จังหวัดฉะเชิงเทรา	203
ภาพที่ 7.3	มวยดับจาก	206
ภาพที่ 7.4	มวยทะเล	206
บทที่ 8		
ภาพที่ 8.1	การเล่นแห่เรือบก จังหวัดเพชรบุรี	212
ภาพที่ 8.2	รำโขน	221
ภาพที่ 8.3	การเล่นรำตง	228
ภาพที่ 8.4	ละครชาตรี จังหวัดเพชรบุรี	229
ภาพที่ 8.5	การเล่นวู้วเทียมเกวียน จังหวัดเพชรบุรี	232
ภาพที่ 8.6	การแข่งขันเรือ จังหวัดเพชรบุรี	233
บทที่ 9		
ภาพที่ 9.1	การละเล่นเพลงบอก	241
ภาพที่ 9.2	การเล่นลิเกฮูลู ของจังหวัดนราธิวาส	247
ภาพที่ 9.3	การแสดงรองเง็ง	252
ภาพที่ 9.4	การแสดงซิมเปง	255
ภาพที่ 9.5	การแสดงโนรา	256
ภาพที่ 9.6	ภายในโรงหนังตะลุง ด้านหลังจอ	260
ภาพที่ 9.7	โรงหนังตะลุงมองจากด้านหน้า	263

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 9.8 จอหนังตะลุงที่พบในปัจจุบัน	263
ภาพที่ 9.9 การแสดงมะโย่ง	265
ภาพที่ 9.10 การแสดงมะโย่ง ของวิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง	265
ภาพที่ 9.11 การออกแขกแดงในการเล่นลิเกป่า	271
ภาพที่ 9.12 พิธีไหว้ครู และครอบเทริดในพิธีโนราโรงครู	273
ภาพที่ 9.13 การแทงเข้ หนึ่งในพิธีการเล่นในโนราโรงครู	274
ภาพที่ 9.14 เปรียบเทียบเครื่องแต่งกายแบบแต่งพอกของครูโนราใหญ่ และการแต่งกายของโนราธรรมดา	275
ภาพที่ 9.15 การต่อสู้ศิลปะ “ศิลปะกายง”	278
ภาพที่ 9.16 ว่าววงเดือนหรือเรียกว่าว่าวควาย ว่าวเดือน หรือว่าวบุแล	279
บทที่ 10	
ภาพที่ 10.1 ระบำโบราณคดี	287
ภาพที่ 10.2 อนุสาวรีย์บางระจัน	287
ภาพที่ 10.3 ประเพณีลอยกระทง	287
ภาพที่ 10.4 อาชีพทำนา	287
ภาพที่ 10.5 ตำนานพญานาค	288
ภาพที่ 10.6 ระบำชนเผ่า ชุตน่อเจียซอ (เผ่าม้ง เผ่าปกากะญอ เผ่าเมี่ยน)	288
ภาพที่ 10.7 ระบำครุฑ ในละครใน เรื่องอุณรุฑ	288
ภาพที่ 10.8 ระบำลำตัด	288
ภาพที่ 10.9 การละเล่นงูกินหาง	289
ภาพที่ 10.10 ระบำอัครลีลานาฏดนตรี	289
ภาพที่ 10.11 ปี่พาทย์เครื่องคู่	290
ภาพที่ 10.12 การแต่งกายรำโคม	291
ภาพที่ 10.13 โคมถือ	292
ภาพที่ 10.14 งานแสงสีเสียง มรดกโลก 2553	292
ภาพที่ 10.15 งานแสงสีเสียง มรดกโลก 2527	292
ภาพที่ 10.17 วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์	292
ภาพที่ 10.18 ระบำลำตัด	302
ภาพที่ 10.19 ระบำอัครลีลานาฏดนตรี	303

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 10.20 วงปีพายุหน้าจั่ว	304
ภาพที่ 10.21 ท่าพักม้า	305
ภาพที่ 10.22 ท่าม้าพยุศ	305
ภาพที่ 10.23 หงส์ชูคอ	305
ภาพที่ 10.24 ท่าม้าถัดถอย	305
ภาพที่ 10.25 ท่าม้ากระเทียบ	305
ภาพที่ 10.26 ท่าม้าลีลา	305
ภาพที่ 10.27 ท่ากระโดดเล่นเท้า	305
ภาพที่ 10.28 ท่าม้ากระโดด	305
ภาพที่ 10.29 ท่าม้าทะยาน	305
ภาพที่ 10.30 ท่ากระโดดเหลี่ยมน้อย	306
ภาพที่ 10.31 ท่ากระโดดเหลี่ยมใหญ่	306
ภาพที่ 10.32 ท่าม้าพยุศเหยาะถอย	306
ภาพที่ 10.33 ม้าแฝง	306
ภาพที่ 10.34 แส้ม้า	306

บทที่ 1

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเพลงและการละเล่นพื้นบ้าน

เพลงและการละเล่นพื้นบ้าน เป็นกิจกรรมที่ให้ความสนุกสนาน ให้ความเพลิดเพลิน ทั้งผู้เล่นและผู้ชม เพลงและการละเล่นพื้นบ้านเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่มีวิถีชีวิต ในแบบสังคมเกษตรกรรม ได้มีการสืบทอดต่อกันมาในแต่ละท้องถิ่นทั่วภูมิภาคของประเทศไทย แต่ ความนิยมเล่นแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกันออกไป เพลงและการละเล่นบางอย่างยังนิยมเล่นกันอยู่ ตามท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นในปัจจุบัน ได้แก่ เพลงฉ่อย เพลงเรือ เพลงซอ ฟ้อนเจิง โนรา ร่องเง็ง หมอลำ หนังปะโมทัย ลำตัด ลิเก ละครแก้บน เป็นต้น แต่บางอย่างเกือบจะสูญหายหรือเลิกเล่น ไป เพราะขาดความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลงสมัยนิยมไปตามกาลเวลา เช่น การเล่นเพลง พิษฐาน เพลงข้าเจ้าหงส์ เพลงปรบไก่ เพลงทรงเครื่อง ลิเกทรงเครื่อง เป็นต้น

1.1 เพลงพื้นบ้าน

คำว่า “เพลง” เป็นคำนาม หมายถึง ลำนำ, ทำนอง, คำขับร้อง, ทำนองดนตรี, ชื่อการ ร้องแกกกันมีชื่อต่างๆ เช่น เพลงปรบไก่, เพลงฉ่อย เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน 2542: 799)

คำว่า “พื้นบ้าน” เป็นคำวิเศษ หมายถึง เฉพาะถิ่น มักใช้คู่กับพื้นเมือง เช่น พื้นบ้าน พื้นเมือง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 794)

ดังนั้น เพลงพื้นบ้าน จึงหมายถึงเพลงที่เป็นวรรณกรรมของชาวบ้าน ที่ได้คิดรูปแบบการ ร้องและการเล่นขึ้น สืบทอดกันมาในแบบมุขปาฐะ กล่าวคือ สืบทอดโดยใช้ความจดจำ ไม่มีการบันทึก เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งเพลง ที่มาและระเบียบวิธีการเล่นเพลง

เพลงพื้นบ้านไม่มีเนื้อร้องตายตัว เนื้อร้องอาจขยายหรือตัดทอนลงได้ การใช้ถ้อยคำ สำนวนเปรียบเทียบกับง่าย ๆ เสริมในคำร้อง และไม่มีการจดบันทึกทำนองไว้จึงทำให้เพลงพื้นบ้านมี ลีลาแตกแยกไปได้หลายทาง ในอดีตเพลงพื้นบ้านมีบทบาทต่อสังคมหลายด้าน โดยเฉพาะจะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านที่อยู่ในสังคมเกษตรกรรม ที่ส่วนมากจะเล่นเพลงพื้นบ้านเพื่อความบันเทิง ส่วนตัวและส่วนรวมของสังคมในท้องถิ่น เพลงพื้นบ้านจึงมีทั้งเพลงที่ร้องในพิธีกรรมและเพลง ปฏิภาณร่ำร้องเล่นเพื่อการรื่นเริง ในโอกาสที่ชายหญิงจะได้มาพบกันในงานเทศกาลของท้องถิ่น และ งานนันทนาการต่างๆ เช่น

เพลงที่เล่นในเทศกาลตรุษสงกรานต์ เล่นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง เพลงข้าเจ้าหงส์ เพลงซึกเยื่อ เพลงระบำ เพลงโมงเจ้ากรรม เพลงข้าเจ้าโลม เพลงคล้องช้าง เพลงพิษฐาน เพลงแห่ ดอกไม้วันสงกรานต์ เพลงเจี๊ยงขันตรูจ เพลงเหย่อย เพลงชาวไร่ เพลงระบำบ้านนา เพลงพวงมาลัย และเพลงเข้าผีชนิดต่างๆ

เพลงที่เล่นหน้าน้ำ ในเทศกาลทอดกฐิน ผ้าป่า และเข้าพรรษา ออกพรรษา เช่น เพลงเรือ เพลงเรือแหลมโพธิ์ เพลงหน้าผา เพลงครึ่งท่อน เพลงรำภาข้าวสาร เพลงพวงมาลัยและ เพลงร่อยพรรษา

เพลงที่เล่นในการประกอบกรงานเกี่ยวข้าววนวดข้าว ได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงกำเพลงเต็นกำรำเคียว เพลงสงฟาง เพลงพานฟาง เพลงสงค่อลำพวน และเพลงซั๊กกระดาน

เพลงที่ร้องเฉพาะโอกาส โดยมีวัตถุประสงค์ที่เป็นพิธีกรรม เช่น เพลงแห่นางแมว เพลงปิ่นเมฆ กาบเซ็งบั้ง เพลงกันตรึม สวดมาลัย เพลงกาหลอ เพลงตุ้มโม่ง เป็นต้น

การเล่นเพลงพื้นบ้าน ส่วนมากจะเล่นกันตามลานวัด ในท้องนา และตามลำน้ำ

1.1.1 ลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้านโดยทั่วไปมีลักษณะเด่น คือ

(1) ความเรียบง่ายของการใช้ถ้อยคำ สำนวน โวหาร ไม่มีคำศัพท์มากนัก อาจจะมีนัยยะแฝงอยู่ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในสังคมท้องถิ่นถ้าผู้ฟังมีประสบการณ์จะสามารถเข้าใจนัยยะได้ทันที

(2) มีลักษณะตลกขบขัน การว่ากระทบกระแทกเสียดสีสังคมท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ มีให้พบเห็นอยู่ทั่วไปในเพลงพื้นบ้านทุกประเภท

(3) การสอดแทรกวิถีชีวิตชาวบ้าน นับตั้งแต่ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม ภาษาถิ่นที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านเป็นจำนวนมาก

(4) ฉันทลักษณ์ไม่แน่นอน อาจจะใช้คำตั้งแต่ 2 คำ ถึง 17-18 คำ และเวลาร้องจะร้องซ้ำไปมาหรือแทรกการเอื้อนเสียง เวลาร้องใช้วิธีรวบคำเพื่อเล่นคำ และมีลักษณะคล้องจองกันอยู่ในตัว แต่ก็ไม่ใช่ตามฉันทลักษณ์ของกลอนหรือคำประพันธ์ชนิดใด เพลงพื้นบ้านประเภทเพลงปฏิพากย์นิยมใช้กลอนหัวเดียว คือลงท้ายด้วยสระเดียวกัน เช่น กลอนโร ลงท้ายด้วยคำที่ใช้สระโอ กลอนรี ลงท้ายด้วยคำที่ใช้สระอี กลอนรว ลงท้ายด้วยคำที่ใช้สระอัว กลอนรา ลงท้ายด้วยคำที่ใช้สระอา ซึ่งง่ายต่อการนำไปใส่ทำนองเพลงใดก็ได้

(5) การตัดเติมเสริมความในคำร้อง มีพบเห็นอยู่ทั่วไป เพราะบางที่เป็นการร้องโต้ตอบ (ปฏิพากย์) ระหว่างผู้เล่น 2 ข้าง ซึ่งต้องใช้ไหวพริบ (ปฏิภาณ) เพื่อความรวดเร็ว และไม่ให้เกิดการเล่นหยุดชะงัก จึงอาจจะตัดความหรือเสริมความเข้าไปเพื่อให้พอดีกับจังหวะ เวลา และโอกาส

(6) การใช้สำนวนกลอน ส่วนมากใช้กลอนหลัก ยึดภาษาที่จดจำต่อกันมา และยังใช้กันแพร่หลายทั่วไป เช่น ขึ้นต้นอย่างนี้ ต้องต่ออย่างนี้ ต้องลงอย่างนี้ สังเกตดูจะพ้องกัน ถึงแม้ท้องถิ่น ที่เล่นเพลงจะอยู่คนละที่ เช่นขึ้นว่า “จะว่าอะไรอย่าผิด” จะต้องต่อว่า “อย่างกับบริดตาไม้” “ขอให้ขึ้นคล้องลงคล้อง” จะต้องต่อว่า “อย่างกับชองน้ำไหล” เป็นต้น

(7) ดนตรีประกอบการร้องเล่น ใช้วิธีตีบมือ หรือใช้เครื่องกำกับจังหวะ เช่น ฉิ่ง กรับ โทณ กลอง กำกับจังหวะ หรือใช้เครื่องดนตรีอื่นๆตามลักษณะของท้องถิ่น

(8) การแต่งกาย แต่งกายตามแบบพื้นบ้านในท้องถิ่น

(9) ไม่ทราบที่มาแน่นอนของบทกลอนที่ร้องมาจากใครที่ไหน เมื่อไร เมื่อถามถึงที่มา จะได้รับคำตอบว่า ได้มาจากครูพักลักจำ คือจำสืบทอดมา ข้อสังเกต จะพบเห็นได้จากบทร้องไห้ครู พ่อเพลงแม่เพลงจะร้องเวลาไหว้ครูว่า “ไหว้ครูที่ส่งสอนมา” และ “ไหว้ครูพักลักจำ”

1.1.2. ประเภทของเพลงพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน จำแนกออกได้เป็น 3 ประเภทคือ เพลงกล่อมเด็ก เพลงปฎิพากย์ และเพลงที่ใช้ในพิธีกรรม

(1) **เพลงกล่อมเด็ก** คือ เพลงร้องที่กล่อมให้เด็กนอนหลับเร็วขึ้น เพื่อแสดงความรัก ความเอื้ออาทรที่แม่มีต่อลูก เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กทุกภูมิภาคของไทยโดยทั่วไป จะมีความหมาย คล้ายคลึงกัน เช่น แสดงความรักที่แม่มีต่อลูก ซึ่งจะเปรียบเทียบกับความน่ารักของเด็ก กับสัตว์ที่น่ารัก เช่น แมว นกต่างๆ หรือบางทีบทกล่อมก็ไม่เกี่ยวข้องกับเด็ก เพลงกล่อมเด็กจะเป็นเพลงที่มีเนื้อหาล้น บ้างยาวบ้าง ผสมกับการเอื้อนเสียง ร้องซ้ำๆ ภาคกลางเรียกว่า “เพลงกล่อมเด็ก” ภาคใต้เรียกว่า “เพลงชาน้อง เพลงร้องเรือ หรือเพลงน้องนอน” ภาคเหนือเรียกว่า “เพลงอ้อลูก” ภาคอีสานเรียก “เพลงกล่อมลูก หรือเพลงนอนสาเด้อ”

ภาพที่ 1.1 ร้องเพลงกล่อมเด็ก (ภาคกลาง) โดยนางทองห่อ แพรดำ ชาวบ้าน อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มา: ผู้เขียน, 2547.

(2) **เพลงปฎิพากย์** เป็นเพลงโต้ตอบระหว่างชายและหญิง เนื้อหาเป็นการเกี่ยว พาราสิ มีการถามตอบในเรื่องคติโลก คติธรรม ศาสนา หรือประวัติศาสตร์ ความสนุกสนานจะอยู่ที่ พ่อเพลงและแม่เพลงใช้โวหารชิงไหวพริบด้นกลอนแค้น มีลูกคู่ร้องรับ กระทั่งจังหวะทำให้ครื้นเครง ยิ่งขึ้น

สิ่งสำคัญในการว่าเพลงปฎิพากย์นั้น พ่อเพลงและแม่เพลงจะต้องไม่ทิ้ง “เพลงหลัก” และ “ความจริง” ในการว่าเพลง (อมรา กล้าเจริญ, 2538: 26-27)

เพลงหลัก หมายถึง การว่ากลอนเพลงตามลำดับขั้นตอนและเนื้อหาของการเล่นเพลง ได้แก่ บทไหว้ครู บทปลอบ บทประ บทเกี่ยวพาราสิ บทผูกรัก ต่อด้วยการเล่นเพลงเข้าเรื่อง ซึ่งผู้เล่น จะพิจารณาว่าจะเล่นเรื่องอะไร ที่นิยมเล่นกัน ได้แก่ บทลักหาพาหนิ บทสู่ขอ บทชิงชู้ บทตีหมากั้ว

หรือเล่นเรื่องทางคติโลกคติธรรม อยู่ที่ความเก่งของพ่อเพลงแม่เพลง จบลงด้วยเพลงลา ซึ่งพ่อเพลงและแม่เพลงจะร้องเพลงลาซึ่งกันและกัน ร้องลาผู้ชม และร้องให้พรเจ้าภาพ

ความจริง หมายถึง ลักษณะของการว่าเพลงที่พ่อเพลงแม่เพลงต้องระมัดระวัง การใช้ถ้อยคำภาษาในการร้องเพลงต้องเป็นเรื่องจริง ไม่ควรเอาเรื่องที่ไม่จริงมาร้อง เช่น แม่เพลงร้องเปรียบพ่อเพลงว่ามีใบหน้าเหมือนหมู เหมือนลิง เหมือนลา คำร้องเช่นนี้ไม่ควรนำมาร้องว่ากันในเพลง เพราะความจริง “พ่อเพลง” เป็นคน ดังนั้นเมื่อว่าเพลงต้องยึดหลักความจริง พ่อเพลงและแม่เพลงจะเตรียมศึกษาหาข้อมูลต่างๆ ที่เป็นปมด้อยของคู่ต่อสู้ขึ้นมาประคารม ใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบกับมีนัยยะสะใจแก่ล้ากัน ให้ผู้ชมคิดเปรียบเทียบตามไปด้วย และยังได้รับความสนุกสนานจากการขุดคุ้ยเรื่องราวมาร้องว่ากันจนยอมแพ้กันไปข้างหนึ่ง การว่าเพลงโดยยึดหลักความจริงนี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ

เพลงปฐิพากย์ในแต่ละท้องถิ่นแต่ละภูมิภาคมีชื่อเรียกและวิธีการแสดงที่แตกต่างกันเช่นภาคเหนือเรียก “เพลงขอ” ภาคอีสานเรียก “หมอลำคู่” “หมอลำซิ่งซู้” ภาคอีสานใต้เรียก “เจรียงตัว” “เจรียงเบริน” ภาคใต้เรียก “เพลงเรือ” “เพลงนา” ภาคกลางเรียก “เพลงเรือ” “เพลงฉ่อย” “เพลงอีแซว” เป็นต้น

ภาพที่ 1.2 การเล่นเพลงพื้นบ้าน “เพลงเรือ” ในงานอเมซซิ่งคลองหลอด กรุงเทพฯ

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ฉลอง กล้าเจริญ, 2542.

(3) เพลงในพิธีกรรม เพลงในพิธีกรรมของชาวบ้าน คือการขับลำนำเป็นท่วงทำนองที่ชาวบ้านใช้ประกอบในพิธีกรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ซึ่งได้แก่พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต พิธีกรรมตามปฏิทิน พิธีกรรมรักษาโรค

1) เพลงที่ประกอบในพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีในการดำเนินชีวิตของคนไทย นับตั้งแต่เกิดจนตาย มีความผูกพันอยู่กับท่วงทำนองกลอนเพลง เพราะมีความเชื่อว่าเพลงจะเป็นสื่อถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อบันดาลความสุข ปิดเป่าความทุกข์ให้ได้ เพลงในพิธีกรรมมีความสำคัญกับการเกิดของเด็ก เช่น บทสวดเหล่าเรียกขวัญในพิธีทำขวัญ พิธีโกนจุก พิธีบวชนาค พิธีแต่งงาน ในงานอวมงคล เช่น เพลงด้อมมิ่ง (อีสานใต้) เพลงสวดศฤห์สร์ (ภาคกลาง) สวดมาลัย, เพลงกาหล่อ (ภาคใต้) ซึ่งใช้ในงานศพ เป็นต้น

ภาพที่ 1.3 สวดคฤหัสถ์

ที่มา: www.matichonweekly.com, 2561.

2) เพลงประกอบพิธีกรรมตามปฏิทิน ได้แก่ เพลงที่มีบทบาทตามปฏิทินประเพณี ราชภัฏ 12 เดือน เช่น เพลงตรุษ ของชาวจังหวัดสุรินทร์ เพลงร้อยพรรษาของชาวจังหวัดพนมทวน และกาญจนบุรี ร้องก่อนวันออกพรรษาเดือน 11 กาบเชิงบังไฟ ในงานบุญบังไฟของชาวอีสาน ใน เดือน 6 ลำพระเวส ในงานบุญพระเวส เดือน 4 บทเพลงแห่นางแมวในพิธีขอฝน หากฝนไม่ตกต้อง ตามฤดูกาลทำให้เกิดความแห้งแล้ง ประมาณเดือน 8 - 9 เพื่อให้ฝนตกลงมาเพื่อการเพาะปลูกและ พิษผลทางการเกษตร ในส่วนนี้จะมีเพลงในพิธีกรรมต่อเนื่องในเรื่องของการเพาะปลูก เช่น พิธีสู่ขวัญข้าว สู่ขวัญลาน สู่ขวัญยุ้ง ขอบคุณผีसाงเทวดา ที่ให้ผลผลิตดี ส่วนใหญ่ ได้แก่ พวกเพลง ปฏิพากย์ เช่น เพลงฉ่อย เพลงระบำบ้านไร่ เพลงเกี่ยวข้าว ซึ่งเพลงเหล่านี้ ถ้าร้องเป็นเพลงพิธีกรรม จะเน้นเรื่อง “เทศ” เป็นสำคัญ โดยมีวิธีใช้ภาษาในบทสังวาส ที่เรียกว่า “กลอนแดง” หลีกเลียงคำ หยาบ ไม่กล่าวโดยตรงแต่ใช้วิธีเปลี่ยนสระเปลี่ยนคำ หรือใช้การผวนคำ เพราะมีความเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้ สามารถทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตร เพลงพิธีกรรมในงานเทศกาล ตรุษสงกรานต์ เช่น เพลงเข้าทรงต่างๆ เข้าทรงแม่ศรี เข้าทรงผีสิงลม ฯลฯ ซึ่งเพลงพิธีกรรม เกี่ยวกับการเพาะปลูก และเทศกาลตรุษสงกรานต์ดังกล่าวนอกจากจะเน้นในเรื่องของความเชื่อแล้วยังร้องเล่นเพื่อความ สนุกสนานด้วย

ภาพที่ 1.4 ประเพณีบุญบังไฟ

ที่มา: onlrsrru.blogspot.com, 2557.

3) เพลงประกอบพิธีกรรมในการรักษาโรค เป็นพิธีกรรมที่ขึ้นเกิดจากความเชื่อทางไสยศาสตร์ ศาสตร์ที่เร้นลับ ได้แก่ เวทมนตร์หรือคาถาอาคมต่างๆ อิทธิปาฏิหาริย์ ภูตผีปีศาจ และวิญญูณ เพราะคนไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อทางไสยศาสตร์กันมาเนิ่นนาน ถึงแม้วิทยาการต่างๆ จะเจริญก้าวหน้าไปสู่โลกของเทคโนโลยีแล้ว ยังพบว่ามีการรักษาอาการเจ็บป่วย ด้วยเพลงในสังคมชนบท เช่น ลำผีฟ้า ลำผีใต้ ลำผีถน ในภาคอีสานเหนือ เป็นการขับร้องบทกลอน มีแคน เป็นดนตรีหลักประกอบการขับร้อง มีการใช้ทำร้ายรำประกอบ การขับลำเพลงประเภทนี้เป็นการลำบอกกล่าวและเชิญวิญญูณบรรพบุรุษมาเพื่อรักษาอาการป่วยไข้ พิธีกรรมของอีสานใต้ได้รับอิทธิพลมาจากเขมรที่เรียกว่า “บันโจลบองบ็อด” เป็นการประทับทรงเพื่อเชิญเทพเทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์มารักษาโรคภัยไข้เจ็บ ในขณะที่ประทับทรงจะมีการเคลื่อนไหวร่างกายเข้ากับทำนองเพลงกันตรึม 3 เพลง คือ เพลงกัญจัญเจก เพลงอาไยกัด และเพลงเข็บจ๊ะส ในภาคใต้ มีพิธีกรรมกึ่งการเล่นชนิดหนึ่งคือ “ตือตริ” ผู้ทำพิธีจะร้ายคาถาสลับไปกับทำนองของคนตรี จนกระทั่งร่างทรงสั่นเพราะผีเข้า จึงมีสนทนาโต้ตอบ ใต้ถามอาการคนป่วยจากผีในร่างทรงเพื่อแก้ไขอาการเจ็บป่วย ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคตะวันตก มีการทำพิธีกรรมในการรักษาโรคอยู่บ้างแต่พบเป็นส่วนน้อย เช่น พิธีตือตริเพื่อสะเดาะเคราะห์ ของชาวบ้านที่ตำบลหัวแหลม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และพิธีกรรมของกลุ่มน้อยในพิธีทรงแม่มตรักษาคนไข้ของชาวดงน้อย จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้น

ภาพที่ 1.5 พิธี “ตือตริ” เพื่อสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้าน ตำบลหัวแหลม
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์ภาพจาก ศิริพรรณ ภู่นวล, 2543.

ปัจจุบันสถานศึกษาหลายแห่งได้พยายามอนุรักษ์รูปแบบการใช้เพลงประกอบพิธีกรรมในการรักษาโรค และพัฒนารูปแบบจากขั้นตอนของการรักษาเป็นกระบวนการจัดลำดับขั้นตอนการใช้อุปกรณ์มาเป็นท่าพ็อนรำ เช่น “พ็อนลำผีใต้” ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี การแสดง “เรียมป็นโจล” ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นต้น

1.2 การละเล่นพื้นบ้าน

ความหมายของ “การละเล่น” เป็นคำนาม หมายถึงมหรสพต่างๆ การแสดงต่างๆ เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 116)

การละเล่นพื้นบ้าน ถ้ามองในภาพรวมของรูปศัพท์ จะมีความหมายถึงการละเล่นทั้งที่เป็นการละเล่นของเด็กและการละเล่นของผู้ใหญ่ ซึ่งการละเล่นทั้งสองอย่างนี้อาจจะคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันไปเนื่องจากอิทธิพลของตัวแปรต่างๆ เช่น จุดประสงค์ของการเล่น อุปกรณ์ในการเล่น วาระโอกาสในการเล่น เป็นต้น

1.2.1 การละเล่นพื้นบ้านของเด็ก การละเล่นของเด็กส่วนใหญ่จะมีรูปแบบการเล่นที่เรียบง่าย แต่มีจุดประสงค์มุ่งเน้นให้ความบันเทิงให้ความสนุกสนานเป็นหลักการเล่นจะมีทั้งการเล่นเดี่ยว เล่นเป็นกลุ่ม เล่นเป็นฝ่ายและเป็นหมู่คณะ การเล่นแต่ละชนิดจะเล่นได้ในโอกาสที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เล่น การเล่นบางชนิดต้องมีอุปกรณ์ประกอบและสถานที่ที่เหมาะสมกับการเล่นนั้นๆ การละเล่นของเด็กทุกชนิดจะมีผลต่อการพัฒนาการทางด้านต่างๆ ทั้งเป็นการส่งเสริมการออกกำลังกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมชุมชนแต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 1.6 การละเล่น “โยวเลี้ยว” ของเด็กผู้ชายในกลุ่มล้านนา ภาคเหนือ
ที่มา: พีรพงศ์ บุญศิริ, 2536: 105.

1.2.2 การละเล่นพื้นบ้านของผู้ใหญ่ มีขั้นตอนรูปแบบการเล่น มีกติกา มีขอบ ในการเล่นมากกว่าการละเล่นของเด็ก แต่ละประเภทจะต้องอาศัยผู้เล่นที่มีความสามารถเฉพาะตัว มีการฝึกฝน มีการศึกษาค้นคว้าจนเกิดความรู้แจ้ง และมีทักษะ เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับได้รับการยกย่องให้เป็นยอดศิลปินพื้นบ้านของท้องถิ่น และเป็นศิลปินแห่งชาติ

การละเล่นพื้นบ้านของผู้ใหญ่ แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ การละเล่นเพื่อความบันเทิง การละเล่นที่เป็นพิธีกรรม การละเล่นที่เป็นศิลปะการต่อสู้ และกีฬาพื้นบ้าน

(1) การละเล่นเพื่อความบันเทิง เป็นรูปแบบของการแสดงที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อความบันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจ การเฉลิมฉลองความสำเร็จ ความสมหวัง ที่ไม่เกี่ยวกับงานที่ไม่เป็นอวมงคล ซึ่งการละเล่นเพื่อความบันเทิงนี้ บางครั้งก็นำเอาการแสดงที่เป็นการละเล่นในพิธีกรรมมาเล่นเป็นรูปแบบของความบันเทิงด้วย การละเล่นที่นิยมนำมาเล่นเพื่อความบันเทิง เช่น

ภาคเหนือ นิยมเล่น เพลงซอ เพลงจ้อย เต๋นโต ฟ้อนเล็บหรือฟ้อนเมือง ฟ้อนเทียน ฟ้อนกิ่งกะหร่า ฟ้อนม่านม้วยเชียงตา ฯลฯ

ภาพที่ 1.7 ฟ้อนกิ่งกะหร่า

ที่มา: www.youtube.com, 2559.

ภาคอีสาน อีสานเหนือ นิยมเล่น เซิ้งบั้งไฟ หมอลำ กลองยาวอีสาน เซิ้งครกมอญ อีสานใต้ นิยมแสดง เรือมจับกรับ เรือมตลิ่งก เรือมอันเร ฯลฯ

ภาพที่ 1.8 เรือมจับกรับ

ที่มา: www.bloggang.com, 2555.

ภาพที่ 1.9 การละเล่นเพื่อความบันเทิง “รำกระทบไม้”
ที่มา: กรมศิลปากร, 2542: 202.

ภาคกลาง นิยมเล่น กลองยาว ลิเก ละครพื่นบ้าน ลำตัด เต็มกำรำเคียว เหย่อย อีแซว เพลงเรือ เพลงฉ่อย รำกระทบไม้ รำโทน เพลงระบำต่างๆ ฯลฯ

ภาพที่ 1.10 รำพวน
ที่มา: esan108.com, 2562.

ภาคตะวันออก นิยมเล่นเซิ้งบั้งไฟ แห่นางแมว รำพวน รำโทน ละครพื่นบ้าน หนั่งใหญ่ หนั่งตะลุง รำสวด เจริญกัณฑ์ตรีม เพลงอาโย เพลงซอ ฯลฯ

ภาพที่ 1.11 รำตง

ที่มา: rlocal.kru.ac.th, 2556.

ภาคตะวันตก นิยมเล่น หนังใหญ่ หนังตะลุง ลิเก ละครชาตรีเมืองเพชร รำตง รำมอญ กระจีกระบอง เต็นกระเหรี่ยง เต็นแคน ฯลฯ

ภาพที่ 1.12 ลิเกฮูลู

ที่มา: 405513016.blogspot.com, 2558.

ภาคใต้ นิยมเล่น โนรา หนังตะลุง มะโย่ง ร่องเง็ง ซัมเป็ง ลิเกฮูลู ฯลฯ

(2) การละเล่นที่เป็นพิธีกรรม เป็นรูปแบบของการเล่นพื้นบ้านที่มีทั้ง ระบายรำฟ้อนและที่เล่นเป็นเรื่อง มีความเกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมที่มาจากความเชื่อของชุมชนเฉพาะแต่ละท้องถิ่น ในแต่ละภูมิภาคไว้แล้วในบทข้างต้น

ภาคเหนือ จะมีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ มีการฟ้อนเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม ได้แก่ ฟ้อนผีเม็ง ฟ้อนผีมด

ภาคอีสาน อีสานเหนือและอีสานใต้ มีความเชื่อในเรื่องผีฟ้า มีการรำผีฟ้ารักษาโรค เช็งบั้งไฟ เพื่อบูชาพญาแถน มีรำตั้งห้วย เรือมบั้งโจล แสกเด่นสาก เพื่อบวงสรวงเทวดา ภูตผี วิญญาณบรรพบุรุษเพื่อเป็นการขอขมา

ภาคกลาง จะพบการเล่นที่เป็นพิธีกรรมบ้างในเทศกาลงานประเพณีต่างๆ เช่น ตรุษสงกรานต์ มีการเล่นเข้าทรงต่างๆ เล่นเข้าทรงแม่ศรี เล่นเข้าทรงผีนางด้ง มีการรำถวายมือ มีละครแก้บน ตามศาลเจ้าพ่อหลักเมือง หรือสถานที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในฤดูแล้งมีการแห่นางแมวเพื่อขอฝน มีการรักษาความเจ็บไข้ทางไสยศาสตร์ ตามความเชื่ออยู่บ้างในบางท้องถิ่น

ภาพที่ 1.13 การแห่นางแมวเพื่อขอฝน
ที่มา: www.posttoday.com, 2556.

ภาคตะวันออก มีการเล่นที่เป็นพิธีกรรมตามความเชื่อของแต่ละกลุ่มชน เช่น ละครแก้บน การเล่นรำสวด เช็งบั้งไฟ แห่นางแมว เป็นต้น

ภาคตะวันตก มีการเล่นที่เป็นพิธีกรรมตามความเชื่อของแต่ละกลุ่มชน เช่น ละครแก้บน รำตั้งของชาวกะเหรี่ยง เดินแคนของชาวม้ง การแห่นางแมว เป็นต้น

ภาคใต้ มีการแสดง มะโย่ง เป็นรูปแบบละครใช้แสดงเพื่อความสนุกสนานและใช้แสดงเพื่อการเสียดสีแคะแหย่ด้วย การเล่น กาทลอ โต๊ะครีม ใช้เพื่อการเซ่นไหว้ บวงสรวงบูชาเทวดา และวิญญาณบรรพบุรุษ และสิ่งเหนือธรรมชาติ เพราะเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นให้คุณและให้โทษแก่มนุษย์ได้

ภาพที่ 1.14 โตะครีม การแสดงดนตรีประกอบคำบูชาครูเชิงครุหมอตายายมาประทับทรง
ที่มา: ภิญโญ จิตต์ธรรม, 2541: 243.

(3) การละเล่นที่เป็นศิลปะของการต่อสู้ ศิลปะของการต่อสู้ที่เล่นสืบเนื่อง ในแต่ละภูมิภาคของไทย มีหลากหลายรูปแบบและมีชั้นเชิงของการต่อสู้ที่แตกต่างกัน การต่อสู้บางชนิดใช้อาวุธเป็นอุปกรณ์ในการต่อสู้ เช่น ฟ้อนดาบ ก้าลาย ก้าแลว กระบี่กระบอง บางชนิดใช้ศิลปะการต่อสู้แบบมือเปล่า เช่น ฟ้อนเจิง ตบมะผาบ มวยโบราณ มวยไทย ลีละ เป็นต้น

ภาพที่ 1.15 การละเล่นที่เป็นศิลปะการต่อสู้ มวยไทย (ภาคกลาง) ท่า “กลวิรุฬหกกลับ”
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540: 287)

(4) กีฬาพื้นบ้าน มีวิธีการเล่นที่แตกต่างกับการละเล่นทั้ง 3 ประเภท ที่กล่าวมา เพราะการละเล่นประเภทนี้ จะมีการกำหนดกติกาการเล่นที่ชัดเจน การละเล่นประเภทนี้มีลักษณะโน้มเอียงไปในทางการพนันมีแพ้มีชนะเมื่อสิ้นสุดการเล่น กีฬาพื้นบ้าน ได้แก่ ขนไก่ กัดปลา ตะกร้อ แข่งเรือ สะบ้า ว่าว กีฬาดังกล่าวนี้จะมีการเล่น และ มีการจัดการแข่งขันทั่วทุกภูมิภาค ของประเทศไทย ยกเว้นกีฬาบางชนิดมีแข่งขันเฉพาะทางภาคใต้ เช่น การเล่นชนวัว แข่งวิ่งควาย และบางชนิด การละเล่นในรูปแบบของการบันเทิงหลายอย่าง สามารถนำมาแข่งขันเป็นรูปแบบของกีฬาได้ เช่น แข่งขันกลองยาวพื้นบ้าน ประชันเพลงพื้นบ้าน แข่งขันตีกลองสะบัดไชย เป็นต้น

ภาพที่ 1.16 การเล่น “สะบ้า” กีฬาพื้นบ้านของผู้ใหญ่ที่เล่นกันทุกภูมิภาค
ที่มา: ไสรัตน์ ดลอารมย์, นพวรรณ เลหาบุตร, และวริศรา เชนะโยธิน, 2543: 73.

สรุป

เพลงพื้นบ้าน จำแนกออกได้ 3 ประเภท ได้แก่ เพลงกล่อมเด็ก ใช้กล่อมให้เด็กนอนแสดงถึงความรักความห่วงใยที่แม่มีต่อลูก เพลงปฏิพากย์เป็นเพลงที่ใช้ร้องโต้ตอบกันของหนุ่มสาวในเชิงเกี่ยวพาราสิ การร้องจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกันทั่วทุกภูมิภาค มีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องของการใช้ภาษา สีสันทันของแต่ละท้องถิ่น เพลงในพิธีกรรม เป็นเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ที่เกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนในแต่ละท้องถิ่น

การละเล่นพื้นบ้าน มีความหมายรวมถึงการละเล่นของเด็กและการละเล่นของผู้ใหญ่ การละเล่นของเด็ก จะมีรูปแบบเรียบง่าย จุดประสงค์มุ่งเน้นความบันเทิง และความสนุกสนาน การละเล่นของผู้ใหญ่จะมีรูปแบบการเล่น มีลำดับขั้นตอนและมีกติกามากกว่าการละเล่นของเด็ก การละเล่นของผู้ใหญ่เล่นเพื่อความบันเทิงสนุกสนาน เล่นเพื่อการแข่งขันเอาแพ้ชนะและอาจจะมีเรื่องของการพนันเข้ามาเกี่ยวข้อง

เพลงและการละเล่นพื้นบ้านของไทยที่เล่นสืบเนื่องมาแต่โบราณ ในปัจจุบันบางชนิดได้สาบสูญไม่มีการเล่นให้เห็นอีก บางชนิดเกือบจะเลิกเล่น และบางชนิดชนบางกลุ่มยังมีการเล่นอย่างต่อเนื่องแต่รูปแบบการเล่นอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามยุคสมัย ตามแต่อิทธิพลของการแสดงของชาวต่างชาติที่เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของคนไทย บางชนิดยังพอมิให้พบเห็นอยู่ในรูปแบบจัดแสดงเพื่อการสาธิตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐ และของเอกชนที่ได้จัดให้มีขึ้นหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานการศึกษาในทุกระดับมองเห็นความสำคัญ และช่วยกันฟื้นฟู อนุรักษ์ส่งเสริมการเล่นเพลงและการละเล่นพื้นบ้านของไทย ให้คงไว้เป็นเอกลักษณ์ของไทยสืบไป